

59 שבהמה היא בעלת חיים ויש לה חשיבות מיוחדת. אולם אבנים
60 שנעקרו אינן בעלי חיים ולכן יש לאוסרן.
61 עונה הגמרא: **הָרַ יוֹבִיָּת**, שאין בו תפיסת ידי אדם והוא מותר. אלא
62 יש לפרוץ מה להר שהוא מחובר ועל כן הוא מותר, וְהוֹרֵר הָרִין - ויש
63 לחזור וללמוד מהר ומבהמה יחד, שהרי **לֹא רָאָה זֶה כְּרָאָה זֶה** - אין
64 תכונת החר כתכונת הבהמה, וְלֹא רָאָה זֶה כְּרָאָה זֶה - ואין תכונת
65 הבהמה כתכונת החר, נמצא שהכתוב שמתיר הר הנעבד, מלמד
66 שיבת ההיתר בבהמה שנעבדה, אינה משום שהיא בעלת חיים,
67 והכתוב שמתיר בהמה שנעבדה, מלמד שיבת ההיתר בהר אינה
68 משום שהוא מחובר לקרקע, הַצֵּד הַשְּׂוֹה שְׂפָהָן - התכונה המשותפת
69 להר ובהמה, שְׂאִין בְּהֵן תְּפִיסִית יָדֵי אָדָם וּמוֹתֵר לִיהֲנוֹת מֵהֶם,
70 ולמדנו שזו הסיבה להיתר ההנאה בשניהם, אִף כֹּל שְׂאִין בְּהֵן
71 תְּפִיסִית יָדֵי אָדָם, כגון אבן שנעקרה מההר, אינם נאסרים וּמוֹתֵר
72 לִיהֲנוֹת מֵהֶם.
73 מקשה הגמרא: מַה לְהַצֵּד הַשְּׂוֹה שְׂפָהָן - הלא אפשר לומר צד שזה
74 אחר להר ולבהמה, שֵׁפָן לֹא נִשְׁתַּנּוּ מִכְּרִיתָן - מכמות שהיו
75 כשנבראו, ועל כן אינם נאסרים, ואין ללמוד להתיר אבנים שנעקרו
76 ממקומן וחל בהן שינוי מברייתן.
77 מתרצת הגמרא: אֵלֶּא אֲתֵיָא - הלימוד הוא מִכְּהֵמָה בְּעֵלְת מוֹם שגם
78 היא אינה נאסרת אם עובדים לה, וְמִהָרַ, וְאִי נִמְי - וכן ניתן ללמוד
79 מִכְּהֵמָה תַּמָּה שלא נפל בה מום וּמִיֵּלֶן יָבֵשׁ - אילן שאדם נטעו או
80 צמצח מעצמו והתייבש ואחר כך עבדו, שגם הוא אינו נאסר
81 כשעובדים לו, שהלא בהמה בעלת מום וכן אילן יבש השתנו
82 מברייתם ואף על פי כן הם מותרים, ובהכרח שהצד השווה הוא מה
83 שאין בהם תפיסת ידי אדם, ולפי זה גם אבנים שנעקרו ממקומן
84 ונעבדו מותרות.
85 הגמרא מבררת את טעמו של האוסר אבנים שנדלדלו. שואלת
86 הגמרא: וּמֵאַן דְאָסֵר אַבְנִים שֶׁנִּדְלְדְלוּ כִשְׁעַבְדוּ לָהֶם, מה יענה על
87 הלימוד מהר ומבהמה להתירן. משיבה הגמרא: הוא יאמר שְׂלֵהֲבֵי
88 כְּתִיב 'שִׁקְץ תִּשְׁקָצְנֻוּ וְתַעֲבֹד תַּעֲבָדְנֻוּ, דָּאִף עַל גַּב דְאֲתֵיָא מִדִּינָא
89 לְהִיתָרָא - שאף שניתן ללמוד מהר ובהמה להתירן, לֹא תִתְיָא - אלא
90 תלמד זאת, לפי שאין להתיר עבודה זרה בהנאה על ידי דרשות,
91 אלא רק מה שהתירה התורה בפירוש. לפי דעה זו, יש בהר שנעבד
92 גזירת הכתוב מיוחדת להתירו משום שהוא מחובר, ובבהמה
93 שנעבדה יש גזירת הכתוב מיוחדת להתירה משום שהיא בעלת חיים,
94 וכל מה שאינו מחובר או אינו בעל חיים, נאסר כשעובדים לו, אף
95 שאין בו תפיסת ידי אדם.
96 הגמרא מבררת מי מהחולקים, רבי יוחנן ובני רבי חייה וְחֻזְקִיה
97 ויהודה, אסר את האבנים, ומי מהם התיר: תְּסַתִּיִּים - יש להוכיח
98 דְבָנֵי רַבִּי חֵיִיא הם אלו דְשָׁרוּ שהתירו את האבנים. לפי שמצאנו
99 דְבָעֵי - שהסתפק חֻזְקִיה בנו של רבי חייה, באדם שזָקַף - העמיד
100 בְּיָצָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ, מהו דינה, האם היא נאסרת. קָא סָלְקָא
101 דְעֵתָף - ניתן היה לומר שהשאלה היתה זקוף לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ וְאִף
102 הִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ, וְקָא מִיבְעָיָא לָיָה - וחזקה הסתפק, הֲאִי זְקוּפָתָה אִי
103 הָיָה - [האם נחשבת] מְעַשָּׂה יד אדם, ונאסרת הביצה לפי שזו עבודה
104 זרה שנעשתה בידי אדם, אִי לֹא הָיָה מְעַשָּׂה יד אדם, ומותרת. ויש
105 לדייק, אֲבָל אִם לֹא זָקַף אוֹתָהּ, אלא היתה מונחת ועבד לה, לֹא
106 מִיתְסָרָא לפי שלא נעשה בה מעשה ידי אדם, שְׂמַע מִינָה שְׂבָנֵי רַבִּי
107 חֵיִיא הם אלו דְשָׁרוּ - שהתירו את האבנים שעבדו להם, לפי שלא
108 היתה בהם תפיסת ידי אדם, לפי שסוברים שהר ובהמה הנעבדים
109 מותרים משום שאין בהם תפיסת ידי אדם, ולכן מותרת גם ביצה
110 שלא זקפה.
111 דוחה הגמרא: לֹא, לְעוֹלָם אֵימָא לָף שְׂבָנֵי רַבִּי חֵיִיא הם אלה
112 דְאָסְרֵי, וגם ביצה דְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ אִף עַל גַּב דְלֹא זָקַפָה אֲסוּרָה אִף
113 שלא נעשה בה מעשה, לפי שאינה מחוברת ואינה בעל חיים, וְהָכָא
114 - והספק של חזקה מֵאֵי עֲסָקִינוּ - במה הוא עוסק, בְּגוֹן יִשְׂרָאֵל
115 שְׂזָקַף בְּיָצָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ וְלֹא הִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ, האם היא נאסרת
116 בזקפה זו.

1 אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקוּבָא, וְהֵלֵא בְּכֵר נְאֻמַר בַּפְּסוּק הַקּוֹדֵם לוֹ (דברים יב)
2 'אָבֵד תִּאבְדוּן', ומשם אנו לומדים שיש לשרש אחריה ולאבד כל זכר
3 ממנה. אִם בֵּן מִה תִּלְמוּד לוֹמֵר - מה מלמדנו הפסוק וְאֶבְדְתֶם אֶת
4 שְׂמֹם מִן הַמָּקוֹם, הַהוּא לְכַנּוֹת לָהּ - לעבודה זרה שֵׁם אחר ממה
5 שהיה לה, והוּא אֵיבּוּד שמה. כְּבֹל הֵייתִי לַפְּרִשׁ, שהכונה לכנות לה
6 שֵׁם לְשָׁבָח. הגמרא מפסיקה את דברי רבי עקיבא ומקשה, לְשָׁבָח
7 סָלְקָא דְעֵתָף - וכי היה עולה על דעתך לכנות לעבודה זרה שם
8 לשבח. מתרצת הגמרא: אֵלֶּא כֵךְ אִמַר רַבִּי עֲקִיבָא, יְבֹל הֵייתִי לַפְּרִשׁ
9 שכונת התורה לאבד את שמה על ידי שינוי לכינוי כל שהוא, לֹא
10 לְשָׁבָח וְלֹא לְנֵמָא, תִּלְמוּד לוֹמֵר (דברים יב) 'שִׁקְץ תִּשְׁקָצְנֻוּ וְתַעֲבֹד
11 תַּעֲבָדְנֻוּ בִּי הָרִם הוּא', והיינו שיש לשקץ ולתעב את העבודה זרה,
12 ובכלל זה לקרוא לה שם גנאי. הָא בְּיָצָה, אִם הָיָה קוֹרִין אוֹתָהּ 'בֵּית
13 גְּלוּיָא', כלומר בית העבודה זרה הנישאת לגובה, יש לשנות לשם גנאי
14 וְקוֹרִין אוֹתָהּ 'בֵּית פְּרִיָא', כלומר בית העבודה זרה השפילה. וכן אם
15 היה שמה 'עֵין בָּל' שמשמעותו שהכל מביטים בה, יש לכנות לה שם
16 גנאי ולקרוא לה 'עֵין קוֹיִן', והיינו שהעבודה זרה היא כקוץ בעין.
17 הגמרא שבה למחלוקת רבי יוסי ברבי יהודה וחכמים, בדין אילן
18 שנטעו ולבסוף עבדו, ומביאה ברייתא בענין זה: הָגֵי תַנָּא - שנה אחד
19 החכמים ברייתא, קָמִיָה דְרַב שְׁשֵׁת, הַעוֹבְדֵי כּוּכְבִּים הַעוֹבְדִים אֶת
20 הָהָרִים וְאֵת הַקְּעוֹת, הֵן - ההרים והגבעות מוֹתְרִין בהנאה, כמבואר
21 לעיל (א' ע"ב) במשנה, וְעוֹבְדֵי הַיְדוּשִׁים בְּסִיָּיָה, לפי שכן נח מצוה שלא
22 לעבוד עבודה זרה, וכל עונשי מיתה של בן נח בסיף. וְהַעוֹבְדִים
23 עבודה זרה אֵת הָהָרִים וְאֵת הַקְּעוֹת, הֵן - הזרעים והירקות אֲסוּרִין
24 בהנאה, וְעוֹבְדֵי הַיְדוּשִׁים בְּסִיָּיָה. אָמַר לֵיהּ רַב שֵׁשֶׁת, דְאָמַר לָף מִנֵּי
25 - מיהו התנא ששנה ברייתא זו, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַי הוֹדֵהּ הוּא, דְאָמַר אֵילָן
26 שְׁנַמְטֵעוּ שלא לשם עבודה זרה, וְלִכְפּוֹף עֲבָדוֹ אֲסוּר, וכן הזרעים
27 שנורעו שלא לשם עבודה זרה, כיון שנעבדו אחר כך נאסרו. מקשה
28 הגמרא: וְלִזְקָמָה - שרב ששת יעמיד את הברייתא בְּאֵילָן שְׁנַמְטֵעוּ
29 מִתְחַלְהָ לָכֶּךָ, כלומר בזרעים וירקות שנורעו לשם עבודה זרה, וְהָדִין
30 מברייתא יהיה נכון גם לְרַבְּנָן.
31 מתרצת הגמרא: לֹא סָלְקָא דְעֵתָף - אין לומר כן, כיון דְקָתְנֵי דוּמֵיָא
32 דְהָרַ - שהרי התנא בברייתא מלמדנו את ההבדל בין זרעים וירקות
33 הנאסרים כשעובדים אותם, לבין הר שאינו נאסר כשעובדים אותו,
34 אם כן הוא ודאי דיבר בזרעים וירקות הדומים להר. ואם כן, מַה הָרַ
35 שְׁלֹא נִמְטֵעוּ [-עשאו] מִתְחַלְהָ לָכֶּךָ - לשם עבודה זרה, אִף הָאֵי
36 [-זרעים וירקות] נִמְי שְׁלֹא נִמְטֵעוּ מִתְחַלְהָ לָכֶּךָ אלא רק אחר זריעתם
37 נעבדו, שרק לשיטת רבי יוסי יהודה הם נאסרים.
38 לאחר שהבאר במשנתניו שהר הנעבד, אינו נאסר בהנאה, נחלקו
39 האמוראים באבנים שנעקרו מעצמם מן ההר ועבדו להם, אם נאסרו
40 בהנאה: אֵימָר, אֲבָנֵי הָרַ שֶׁנִּדְלְדְלוּ - שנעקרו מאליהן מההר והגוי
41 עבד להם, נחלקו בזה בְּנֵי רַבִּי חֵיִיא וְרַבִּי יוֹחָנָן, הָרַ אָמַר אֲסוּרוֹת,
42 וְהָרַ אָמַר מוֹתְרוֹת.
43 הגמרא מבארת את טעמם של החולקים. מבררת הגמרא: מֵאֵי
44 מְעַמָּא דְמֵאן דְאָמַר מוֹתְרוֹת, בְּהָרַ, מַה הָרַ לֹא נֹאסֵר לְפִי שְׂאִין בּוֹ
45 תְּפִיסִית יָדֵי אָדָם - שלא נעשה בו מעשה בידי אדם, וּמוֹתֵר בהנאה,
46 אִף הֵנִי - האבנים הללו, שְׂאִין בְּהֵן תְּפִיסִית יָדֵי אָדָם - שלא נעשה
47 בהן מעשה בידי אדם, שהרי נעקרו מאליהן, אינן נאסרות, וּמוֹתְרִין
48 בהנאה.
49 מקשה הגמרא: איך אפשר ללמוד זאת מהר, הלא יש לפרוץ מַה לְהָרַ
50 שֵׁפָן מְחוּבְרַ לְקַרְקַע, ועל כן אינו נאסר, מה שאין כן אבנים שנעקרו
51 ואינן מחוברות לקרקע.
52 מתרצת הגמרא: אין לומר שהחיבור לקרקע הוא סיבת ההיתר בהר
53 הנעבד, שהרי בְּהֵמָה תוֹבֵיחָ, שהמשתחוה לה לא אסרה והיא
54 מותרת בהנאה, אִף הַהוּא אינה מחוברת לקרקע, ועל כרחך הטעם
55 הוא משום שאין בבהמה תפיסת ידי אדם, ואם כן גם אבנים שנעקרו,
56 יש להתירן לפי שאין בהן תפיסת ידי אדם.
57 דוחה הגמרא: מַה לְכַהֲמָה שֵׁפָן בְּעֵלְת חַיִּים - סיבת היתר בהמה
58 שנעבדה, אינה משום שאין בה תפיסת ידי אדם, אלא משום

1 מקשה הגמרא: וְלָמָּאן – לפי מי הסתפק חזקיה, הלא נחלקו רבי
 2 ישמעאל ורבי עקיבא להלן (נא) שלדעת רבי ישמעאל עבודה זרה
 3 של ישראל נאסרת מיד בעשייתה, ולדעת רבי עקיבא אינה נאסרת
 4 עד שיעבדו לה. והלא בזקיפת הביצה כדי לעובדה, הוא יצר עבודה
 5 זרה, ומעתה אִי לָמָּאן דְאָמַר שְׁעֲבוּדַת פּוֹכְבִּים שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲסוּרָה
 6 מִיָּד כשעשאה, ודאי שהביצה אֲסוּרָה, אִי לָמָּאן דְאָמַר שלא נאסרת
 7 עַד שְׁתִּיעְבְּד, הָא לֹא פְלִקָּה – הלא לא השתחוה לביצה ובודאי לא
 8 נאסרה, ובמה הסתפק.

9 מתרצת הגמרא: חזקיה ודאי סובר כרבי עקיבא שכדי לאוסרה צריך
 10 שיעבוד לה, וְלֹא צְרִיכָא – ולא הוצרך להסתפק אלא פְּגוּן יִשְׂרָאֵל
 11 שְׁזָקָה בִּיצָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ וְלֹא הִשְׁתַּחֲוָה לָהּ, וְכֹא עוֹבֵד פּוֹכְבִּים
 12 וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ, האם אסרה הגוי או לא.

13 הגמרא מבארת את צדדי הספק בִּי הָא – בדומה לדין דְאָמַר רַב
 14 יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל, יִשְׂרָאֵל שְׁזָקָה לְבִינָה [אבן שסיתתו אותה]

15 ששייכת לו, כּדִּי לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ וְכֹא עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ,
 16 אֲסוּרָה הַלְבִינָה בַּהֲנָא. ואף שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו
 17 והלבינה שייכת לישראל, מכל מקום כאשר זקפה לשם כך גילה
 18 בדעתו שנח לו שתיעשה לעבודה זרה, והגוי שהשתחוה לה, עשה
 19 בזה את שליחותו של הישראל. וְכֹא מִיִּפְעִיָא לִיה – נסתפק חזקיה
 20 האם לְבִינָה הוּא דְנִאסְרָה, דְמִיִּנְפְרָא וְקִיפְתָּה – ניכרת בה הזקיפה,
 21 לפי שסתם לבינה רוחבה שלשה טפחים, והוא גדול יותר מעביה,
 22 וכאשר זוקפים אותה היא גבוהה, ויש בזה גילוי דעת שנח לו שיעבדו
 23 אותה, אֲכָל בִּיצָה שְׁהִיא קֹטְנָה לֹא – אין בזקיפתה גילוי דעת, אִי
 24 דְלָמָּא לֹא שָׁנְא – או שמא אין הבדל ביניהם, וגם זקיפת ביצה יש בה
 25 גילוי דעת ונאסרת. תִּיקוּ – הספק לא נפשט ויעמוד כך.

26 לאחר שלמדנו שחר שנעבד אינו נאסר בהנאה, דנה הגמרא
 27 בכשרות אבניו לגבוה: בְּעֵי – הסתפק רַבִּי פְּרִי הָמָּא, הַמְּשַׁתַּחֲוֵה לָהּ,
 28 אֲבָנֵי מַחוּ לְמִזְבֵּחַ, כלומר האם מותר לקחת מאבניו לבניית מזבח,

אלא לחומרא, וְהָא הִיאָה דְּפִסְחָא – והרי מי שנטמא במת וצריך
 להוות עליו שלישי ושביעי, והיום השביעי שלו היה בערב פסח שחל
 בשבת, דְּפִלְגִינֵי – שנחלקו בענינו רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי עֲקִיבָא במשנה
 (פסחים סה) אם מותר להוות עליו מזמנת האיסור מדרבנן לטהר אדם
 בלילה, או שאסור להוות עליו בשבת כדי שיוכל לאכול את הפסח
 מטומאתו בשבת, כיון שנראה הדבר כמתקן את האדם, שלא התירו
 איסור זה גם לצורך מצות אכילת קרבן פסח. דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר שִׁישׁ
 ללמוד קל וחומר לְחֻמְרָא וְקָא מְחַיֵּיב לֵיהּ לְגַבְרָא, כלומר, למדים
 לקל וחומר מהדיתר שחיטת קרבנות שבת, להתיר גם הזאה שבת
 לצורך קרבן פסח, ולהחמיר ולחייב בכך קל וחומר שנטמא להקריב
 קרבן פסח. וכך נדרש הקל וחומר, ומה שחיטה שהיא מלאכה
 האסורה בשבת מן התורה, דוחה את השבת לצורך קרבנות, שהרי
 הותר לשחוט את קרבנות היום במקדש בשבת, הזאה שאינה מלאכה
 אלא רק איסור דרבנן, כל שכן שתהיה מותרת בשבת לצורך הקרבת
 קרבן פסח. וְרַבִּי עֲקִיבָא ענה ואמר לרבי אליעזר 'או חילוף', כלומר
 אולי יש ללמוד את הקל וחומר להיפך לְקוּלָא, כפי שיבואר להלן.
 וְפָטַר בכך את הטמא מלהקריב קרבן פסח. וְנִמְצָא דְקָא פָּרִיז רַבִּי
 עֲקִיבָא לְקוּלָא – שרבי עקיבא דרש קל וחומר לקולא, גם כשהיתה
 אפשרות לדרוש לחומרא כרבי אליעזר.
 הגמרא מביאה את המשנה בה הובאו דברי רבי עקיבא: דִּתְנִן, הַשִּׁיב
 רַבִּי עֲקִיבָא לרבי אליעזר, או חילוף, שְנֵאמַר שְהוּזָה לְצוּרֵךְ קֶרֶבֶן
 פֶּסַח אֵינָה דוּחָה שֶׁבֶת, ומהזאה נלמד שגם שחיטת קרבנות אסורה
 בשבת, וכך נלמד, וְהָא הִיאָה שְׁחִיטָא אֵינָה אֲסוּרָה אֲלָא מִשּׁוּם שְׁבוּת
 – איסור דרבנן בשבת, אֵינָה דוּחָה אֶת הַשְּׁבִיטָה, והטמא שחל שביעי
 שלו בערב פסח שחל בשבת, אינו מביא קרבן פסח, שְׁחִיטָה שְׁחִיטָא
 מלאכה האסורה מִדְּאוּרֵיזְבָּתָא, לא כִּל שֶׁבֶת שאינה דוחה שבת, ולא
 יקריבו כלל קרבנות בשבת. ואם כן מצינו מחלוקת תנאים בקל וחומר
 שאפשר ללמוד ממנו לקולא ולחומרא, רבי אליעזר סובר שלמדים
 לחומרא ורבי עקיבא סובר שלמדים לקולא, ואיך היה פשוט לרבא
 שלמדים לחומרא ולא לקולא.
 מתרצת הגמרא: הֵתָם – בנידון של הזאה בשבת לצורך קרבן פסח
 הוצרך רבי עקיבא לעשות קל וחומר לקולא. משום שרַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 עצמו נִפְרִיָה – לימד אותו שהזאה אינה דוחה שבת אפילו לצורך
 הקרבת קרבן פסח, וְאֵינָךְ לֵיהּ תִּלְמִידָא – ושכח רבי אליעזר את
 תלמודו ולא זכר שהזאה אסורה, ולכך דרש קל וחומר להתיר הזאה
 ולהחמיר על הטמא להקריב קרבן פסח, וְאֵתָא – ובא רַבִּי עֲקִיבָא
 והשיב לו לימוד קל וחומר בדרך הפוכה, באופן שקבע שהזאה אינה
 דוחה שבת, ולמד ממנה שגם שחיטה אסורה, ועשה כך כדי
 לְאֲדַבְרֵיהּ – להזכירו שהוא עצמו לימדו שהזאה אינה דוחה שבת,
 על ידי שישמע שפשוט היה לו לרבי עקיבא שהזאה אינה דוחה.
 ואולם רבי אליעזר לא נזכר, אלא השיב לרבי עקיבא שאין ללמוד
 מקל וחומר לאסור שחיטת קרבנות, לפי שנאמר בתורה בפרשת
 התמיד (ממדר כח א) וְשִׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְמוֹעֵדוֹ וְדַרְשׁוּ חֻמְוֵי
 בְמוֹעֵדוֹ וְאִפִּילוּ בִשְׁבֻט. וְהִינֵנו דְּאָמַר לֵיהּ – והוא מה שאמר רבי
 עקיבא לרבי אליעזר כשראה שלא ניתן להזכירו בדרך של רמז, רַבִּי,
 אֵל תִּכְפְּרֵנִי בְּשַׁעַת הַדִּין – כאשר אנו דנים בענין הזאה בשבת, אל
 תכחד את מה ששמעתי מפורש ממך, וּפְךָ מְקוּבָל אֵינִי מִמֶּךָ, הִיאָה
 שְׁבוּת – איסור דרבנן היא, וְעַל אֵף כֵּן אֵינָה דוּחָה אֶת הַשְּׁבִיטָה אֵף
 לצורך הקרבת קרבן פסח. וְנִמְצָא לְמִסְקַנַּת הַגְּמָרָא, שאכן נשאר
 הכלל של רבא שקל וחומר שניתן לדונו לקולא ולחומרא דנים אותו
 לחומרא, ולכן אתנן מחובר ונעבד מחובר אסורים לגבוה, ורבי
 עקיבא שדרש את הקל וחומר לקולא, עשה זאת רק כדי להזכיר
 לרבי אליעזר מה שהוא עצמו לימד אותו.
 רמי בר חמא מסתפק בספק נוסף: בְּעֵי – הסתפק רַבִּי בַר הִמְאָה,
 הַמְּשַׁתְּחֵת לְקִמַּת הַפִּיִם – ושבולי חיטים בעודם מחוברים לקרקע
 שבאופן זה לא נאסרו להדיוט, כדון נעבד מחובר, מָהוּ – מה הדין
 להשתמש בחיטים אלו לְמַנְחוּת, שאף אם נפשוט את הספק הקודם
 שנעבד במחובר אסור לגבוה, עדיין יש להסתפק אם יש שִׁינּוּי

שמאחר שהתורה פסלה להקרבה בעלי חיים שנעבדו, אף שלהדיוט
 הם מותרים, יש להסתפק האם כמו כן יש פסול נְעֻבְד בְּמַחוּבְר
 לקרקע אֶצְל גְבוּהָ – לגבי הקרבה לה, על אף שהנעבד במחובר
 מותר להדיוט, או שאין פסול נְעֻבְד בְּמַחוּבְר אֶצְל גְבוּהָ והוא מותר
 להקרבה. אִם תִּמְצָא לומַר – גם אם תפשוט שיש פסול נְעֻבְד
 בְּמַחוּבְר אֶצְל גְבוּהָ, עדיין יש להסתפק בְּמַכְשֵׁרֵי קְרָבָן, כגון מובח
 שאינו אלא מכשיר להקרבת קרבן, האם בְּקָרְבָן דְּמִוּוּ – הם דומים,
 ואסור לבנות מובח באבנים של הר שנעבד, או לא, שדינים קל מקרבן
 עצמו, ומותר לבנות מובח באבנים אלו.
 הגמרא פושטת את הספק: אָמַר רַבָּא, יש לומר קל וחומר, וְהָא
 אֵתְנֵן – תשלום הניתן עבור ביאת איסור של זנות, שהוא קל בכך
 שְׁמוּתָה בְּתַלוּשׁ לְהַדְיוּט – שמוטר להדיוט ליהנות ממנו, גם אם זה
 דבר תלוש, מכל מקום יש לו חומרא בכך שהוא אָסוּר בְּמַחוּבְר
 לְגְבוּהָ – אסור לגבוה להקרבה ולבנין בית המקדש, גם באופן
 שהאתנן הוא דבר המחובר לקרקע, דְּבִתְיָב (דברים כג ט) 'לא תביא
 אֵתְנֵן זֹנָה וּמַחֲרִי כָלֵב בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ, ונאמר 'אתנן' סתם, לא שְׁנָא
 ו-בין אם הוא תלוש ו'לא שְׁנָא ו-ובין שהוא בְּמַחוּבְר, ונאמר שאין
 להביאו ל'בית ה' אֱלֹהֶיךָ, והיינו שגם לצורך בנין בית המקדש שאינו
 אלא מכשירי קרבן אסור להביאו, אם כן נְעֻבְד לעבודה זרה, שחמור
 בכך שְׁאָסוּר בְּתַלוּשׁ בהנאה לְהַדְיוּט, אינו דִּין – האין זה קל וחומר
 שְׁחִיטָה אָסוּר להקרבה בְּמַחוּבְר לְגְבוּהָ.
 הגמרא מביאה משא ומתן בדברים אלו: אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בְּרִיה
 דְּרַב הוֹשַׁע לְרַבָּא, או חילוף – אולי תאמר להיפך, שתתיר מחובר
 שנעבד גם לגבוה, שהרי הפסוק שהתיר מחובר לא חילק בין הדיוט
 לגבוה, וממנו תלמד להתיר גם אתנן מחובר לגבוה, בקל וחומר, וְהָא
 נְעֻבְד שְׁאָסוּר בְּתַלוּשׁ בהנאה אֶצְל הַדְיוּט, ומכל מקום מוּתָר
 בְּמַחוּבְר אִפִּילוּ לְגְבוּהָ, שְׁנָאמַר 'אֱלֹהֵיהֶם עַל הַהָרִים וְלֹא הָהָרִים
 אֱלֹהֵיהֶם', כדלעיל (מחא), ומתוך שהפסוק לא חילק בזה, משמע דלא
 שְׁנָא לְהַדְיוּט ו'לא שְׁנָא לְגְבוּהָ, לעולם נעבד מחובר מותר, אם כן
 אֵתְנֵן שְׁמוּתָה בְּתַלוּשׁ לְהַדְיוּט, וכי אינו דִּין שְׁחִיטָה מוּתָר בְּמַחוּבְר
 לְגְבוּהָ.
 וא' רצונך לאסור אתנן במחובר להקרבה לגבוה מִשּׁוּם שְנֵאמַר 'בֵּית
 ה' אֱלֹהֶיךָ', שיש לדרוש שלא תביא אתנן זונה ומחיר כלב גם כאשר
 האתנן הוא בית הנחשב מחובר, כדי לבנות בו את בית ה' אֱלֹהֶיךָ,
 וממנו אתה למד לאסור מחובר הנעבד לגבוה, ושלא כדברי, יש
 לדחות לימוד זה ולומר ש'בית ה' אֱלֹהֶיךָ מִיַּעֲצֵי לֵיהּ לְבַדְתֵּינָא
 בברייתא, נאמר בפסוק 'לא תביא אתנן זונה ומחירי כֵּלֵב בֵּית ה'
 אֱלֹהֶיךָ, ויש ללמוד מכך לאסור רק את הבא לבית ה' לשחיטה
 ולהקרבה, פָּרַט לְפָרָה אֲדוּמָה שֵׁנִיתָה כֹּאתְנָן, שמוותרת למי חטאת,
 לפי שְׁאֵינָה בָּאָה לְבֵית ו-לבית המקדש) כדי לשחטה, אלא נשחטת
 מחוץ לשלש מחנות, דְּבַרִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְהַקְּמִים אוֹמְרִים, תיבות
 אלו 'בית ה' אֱלֹהֶיךָ' באו לְרַבּוֹת אֶת הַרְיוּקֵיעִים, ולאסור להשתמש
 באתנן אפילו לציופי כותל ההיכל ובית קודש הקדשים, לפי שהציפוי
 הוא נוי של בית ה', ודינו כבית ה' עצמו. ואם כן נמצא שאין פסוק זה
 בא לאסור אתנן מחובר לגבוה, וחוזרת הקושיא שנלמד מנעבד
 להתיר אתנן מחובר לגבוה.
 אָמַר לֵיהּ רַבָּא, אֵנָּא קָאִמְרִינָא לְחוּמְרָא – אני סבור שיש ללמוד בקל
 וחומר מאתנן, להחמיר ולאסור גם נעבד מחובר לגבוה, מאחר
 שהפסוק באתנן לא חילק, ואסור גם אתנן מחובר לגבוה, וְאֵתָא אָמַרְתָּ
 לְקוּלָא – ואתה סבור שיש ללמוד בקל וחומר ממחובר הנעבד, להקל
 ולהתיר גם אתנן מחובר לגבוה, מאחר שהפסוק נעבד מחובר לא
 חילק והתיר נעבד מחובר גם לגבוה. והרי כלל הוא בידינו שכל מקום
 שאפשר לדרוש מקל וחומר לקולא ולדרוש ממנו לחומרא,
 לְחוּמְרָא פְּרִיבִינֵן – למדים קל וחומר להחמיר ולא להקל. אשר על
 כן יש ללמוד עבודה זרה מאתנן בקל וחומר, ולאסור נעבד במחובר
 לגבוה.
 אָמַר לֵיהּ רַב פֶּסָא לְרַבָּא, והאם אכן כֵּל הֵיבָא ו-כל מקום דְּאֵיבָא
 ו-שיש) אפשרות לדרוש לקולא וגם לחומרא, לְקוּלָא לֹא פְּרִיבִינֵן

1 פְּנֵעָבָד, כלומר, האם הותר איסורו אחר שנשתנה מכמות שהיה
 2 בשעה שנעבד, וכן חיטים אלו שנעבדו, הותר איסורן אחר שנשתנו
 3 ונעשו קמח, וכשר הקמח למנחות, או אין שינוי פְּנֵעָבָד - או שאין
 4 השינוי שנעשה בו מועיל להכשירו לגבוה.

5 הגמרא מנסה לפשוט את הספק: אָמַר מַר זוּמְרָא פְּרִיָּה דְרַב נַחֲמָן,
 6 תָּא [בוא] וּשְׁמַע ראייה לנידון זה, שנינו במשנה (תמורה ל:), לְפָל
 7 הָאִסוּרִין להקרבה לְגַפִּי הַמִּזְבֵּחַ, כגון מוקצה [בהמה שהוקצתה
 8 לתקרובת לעבודה זרה], ונרבע [בהמה שנרבעה על ידי אדם], ונעבד
 9 לעבודה זרה, וְלִדְוִתֵיהֶן מוֹתְרִים'. וְתַנִּי עָלֶיהָ בברייתא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 10 אָסַר למזבח גם את הוולדות. מר זוטרא שהביא את הראיה סבר,
 11 שהמחלוקת בין חכמים לרבי אליעזר עוסקת בבהמה שהיתה
 12 מעוברת בשעה שנרבעה או נעבדה, ונמצא שאף העובר נרבע או
 13 נעבד, וכיון שכאשר העובר נולד והפך להיות בהמה חל בו שינוי,

14 לדעת חכמים הועיל השינוי להתיר את הולד למזבח, ולדעת רבי
 15 אליעזר לא הועיל השינוי להתירו. ואם כן בספיקו של רמי בר חמא,
 16 נחלקו תנאים, ונמצא שלפי חכמים כשר הקמח למנחות, ולרבי
 17 אליעזר פסול.

18 דוחה הגמרא: וְלֹא אֶתְמַר עָלֶיהָ - וכי לא נאמר על משנה זו, אָמַר
 19 רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה פַּר אֲבוּתָה, מְחַלְלֵקָת תנאים זו אינה בבהמות
 20 שנרבעו או נעבדו בהיותן מעוברות כמו שסבר מר זוטרא, אלא
 21 פְּשֻׁרָפְעוּ או נעבדו הבהמות וְלִכְסוּף עֵיפָרוּ [התעברו], באופן
 22 שהעובר כלל לא נרבע ונעבד, והנידון בזה הוא משום שהוא נוצר
 23 מאמו שהיא בהמת איסור ומאביו שהוא בהמת היתר. תנא קמא סבר
 24 'זה וזה גורם' מותר, כלומר דבר הנוצר מאיסור ומהיתר מותר, ולכן
 25 ולדותיהן מותרות. ורבי אליעזר סבר 'זה וזה גורם' אסור, ולכן
 26 ולדותיהן אסורות.